

Värmländska byggnadsminnen: Munkfors herrgård och martinverket

Kommun: Munkfors

Socken: Munkfors

Funktion: Privatbostad respektive industriminne.

Tillgänglighet: Martinverket är öppet för besökare under sommarhalvåret. Övrig tid enligt överenskommelse med föreningen Gamla bruket. Herrgården är inte öppen för besökare.

Beskrivning

År 1670 anlades i Munkfors en stångjärnssmedja, för bearbetning av råjärn till smidbart stångjärn. Kraft för att driva anläggningen hämtades från Klarälvens strömmande vatten. Med tiden växte järnbruket och ett flertal nya anläggningar anlades. På nyårsdagen 1830 införlivades bruket med Uddeholmsbolaget. Bruket fortsatte att växa under hela 1800-talet och kallvalsat kvalitetsstål från Munkfors blev en världsartikel. Under 1800-talets andra hälft uppfanns de så kallade götstålprocesserna. Genom olika metoder var det nu möjligt att massframställa stål. En av dessa var Martinmetoden.

År 1868 uppfördes i Munkfors det första martinverket i landet. Detta ersattes 1877 av det nuvarande, från 1915 utbyggt från en till två ugnar, som var i drift fram till 1941. Det Martinverk besökaren möter idag är resultatet av omfattande rivningar. Tillbyggnader och byggnader för intilliggande funktioner har försvunnit och själva byggnaden kan idag endast ge en antydning till hur det en gång såg ut. Det är innanför väggarna byggnaden rymmer sina största värden, i den autentiska och välbevarade industrilokalen med all sin prakt. Här finns bland annat en av martinugnarna bevarad. Den bevarade ugnen är en av få kvarvarande och den bäst bevarade martinugnen i landet. Den högresta skorstenen, som sträcker sig upp genom taknocken, leder upp från en gengasgenerator vilken försåg martinugnen med förvärmad gas.

I lokalen finns därutöver utrustning som flyttats till martinverket från andra anläggningar på det gamla bruksområdet, bland annat ett par så kallade lancashirehärdar. Lancashiresmidet var en äldre metod för framställning av smidbart järn, det vill säga stål. I lokalen finns även längsgående gropar i golvet, kokiller, skänkar, järnvägsräls och annat som minner om gjutningen av stålgöt och de ständiga transporterna av både färdigt gods och inkommande smältämnen. Vid nedfarten till Martinverket ligger Munkfors herrgård. Herrgården uppfördes 1812 på uppdrag av dåvarande brukspatronen Niclas Björnberg. Byggnaden ersatte en tidigare herrgård som brunnit ner några år dessförinnan. Själv bodde Björnberg inte stadigvarande vid bruket, som sköttes av en förvaltare. Sitt nuvarande utseende fick herrgården 1829 i samband med att bruket inköptes av Uddeholmsbolaget. Det är en tvåvåning nyklassisk timmerbyggnad, klädd med slätpanel och försedd med kanellerade kolossalpilastrar, tandsnittslist och frontespis med takaltan. Det till herrgården tillhörande lusthuset uppfördes sannolikt vid samma tid som herrgården och är även det uppfört i nyklassisk stil.

Skyddets omfattning i sammandrag

Herrgården och det i parken belägna lusthuset och martinverket med tillhörande teknisk utrustning samt brandstationen och den så kallade Chicagoboden. För fullständiga skyddsföreskrifter, kontakta Länsstyrelsen.

Lästips

- Andersson, I, Uddeholms historia, Stockholm 1960
- Nordström, A, Bergsmän och brukspatroner, Stockholm 1987.
- Backlund, A-C (red), Boken om Bergslagen: resa i en levande historia, Stockholm 1988.

Ändringsinformation

Datum, kommentar:

- 2007-11-09 Första versionen - huvuddelen av informationen hämtad från tidigare byggnadsminnesbeskrivningar.

Kontaktuppgifter

Välkommen att kontakta Länsstyrelsen för frågor via telefon eller e-post. Telefonnummer och e-postadress finns längst ner på första sidan.